

Шевченко Тарас Григорович

Біографія (2)

(1814-1861)

поет, художник, мислитель

Народився майбутній великий поет України 9 березня (25 лютого за ст. ст.) 1814 року в селі Моринці Звенигородського повіту на Київщині в родині селян-кріпаків Григорія Івановича та Катерини Якимівні Шевченків. З цього села походила мати поета, кріпачка пана Енгельгардта. Сюди після одруження, за розпорядженням поміщика, переселилися вони з Кирилівки на короткий час. Під час цього переселення у них народився син Тарас. У 1816 році родина Шевченків повертається до рідної Кирилівки. У цьому селі проминуло все дитинство нашого поета, з ним пов'язані всі перші його дитячі спогади і життєві враження. "І ось стоїть переді мною наша убога, стара біла хата з потемнілою солом'яною покрівлею та чорним димарем, а коло хати на причіпку яблуня з червонобокими яблуками, а круг яблуні квітник — улюбленець моєї незаміжньої сестри, моєї терплячої, моєї ніжної няньки! А коло воріт стоїть стара розлога верба з засохлим верхів'ям, а за вербою — клуня, омочена стіжками жита, пшениці й різного, всякого збіжжя; а за клунею косогором піде вже сад! Та який сад!.. густий, темний, тихий, одне слово, іншого такого саду немає на цілому світі. А за садом левада, а за левадою долина, а в долині тихий, ледве журкотить, струмок, оброслий вербами й калиною та окутаний широколистими темно-зеленими лопухами; а в цьому струмку під навислими лопухами купається опецькуватий білявий хлопчик..." До смерті матері (у 1823 р.), живучи під її опікою, здається, що хлопчик і горя не знає. Опісля ж, почалися ті життєві невзгоди, які переслідували Тараса до самої могили. У овдовілого батька на руках лишається п'ятеро дітей, Микита, Катерина, Тарас, Ярина та Йосип, а згодом у їхню хату ввійшла мачуха зі своїми трьома малолітніми дітьми. З гірким болем згадуватиме пізніше поет цей період свого життя: злидні, сварки, несправедливість, знущання. У 1825 році помирає батько, висловивши знаменне пророцтво щодо майбутнього сина: "Синові Тарасу із мого хазяйства нічого не треба, він не буде абияким чоловіком: з його буде або щось дуже добре, або велике ледащо; для його моє наслідство або нічого не буде значить, або нічого не допоможе". Після смерті батька, малого Тараса віддали в школу до сільського дяка, де він вчився читати й писати, засвоїв часослов і псалтир. Наука йому давалася легко, але відзначався він непосидючістю й норовливістю, за що часто бував битим. Уже з дитячих років виявляється в ньому надзвичайна допитливість розуму, особлива вразливість натури. Наймилішим же заняттям для нього, що перетворювалося на справжнє свято, були оповіді про минуле. Він міг слухати їх годинами, живо уявляючи ті картини й події. Батько Тараса Григоровича був грамотний і досить обізнаний як для свого середовища, відзначався побожністю. Часто й охоче він переказував життя святих та подвижників благочестя. Інший характер розповідей був у діда Івана — живого свідка Коліївщини.

Герої його оповідань були добре відомими людьми, а події ще не стерлися з народної пам'яті. Безсумнівно, це не могло не позначитися на формуванні та творчому розвитку майбутнього поета. Тоді ж проявляється неабиякий його хист до малювання. Вуглиною чи крейдою малював він на стінах, дверях, дошках, де тільки можна було вмістити образ, що поривався на волю з дитячої уяви. Наснажений цією пристрастю і втративши всяке терпіння зносити знущання дяка Богорського, Шевченко робить спроби влаштуватися в науку до малярів у Лисянці, Тарасівці, наймитує згодом в кирилівського священника Кошиця. З 1828 року Тарас деякий час живе у хлипнівського маляра, той, запримітивши його меткість, залишає при собі у прислуги. Незабаром від'їхав на батьківщину сам поміщик і доля поета була вирішена: він був переведений до пана у кімнатні козацькі. Вигадуючи вільні хвилини, хлопець копіює лубочні картини суздальської школи, що прикрашали панські покої. Відомий факт, як заставши одного разу свого козачка за таким заняттям, Енгельгардт наказав влаштувати тому екзекуцію, за те, що насмілювався малювати вночі, запаливши свічку. З Вільна Енгельгардти поїхали до Варшави. Там його віддали в науку до якогось покоєвого маляра, який, розгледівши в юнакові великий талант, порадив панові віддати його відомому митцю Францу Лямпі молодшому. У 1830 році у Варшаві вибухнуло повстання, що змусило Енгельгардта покинути її разом із своєю челяддю і виїхати до Петербурга. Вісімнадцятий рік свого життя поет зустрів уже в непривітній, вологій, закутій в граніт і оповитій туманами північній столиці. Спогади про Вільно й Варшаву, про малярські студії видавалися далеким сном. Тараса уже ні на хвилину не полишає бажання навчитися "божественного мистецтва". Він ублагав пана віддати його ("законтрактувати") на чотири роки живописцю В.Ширяєву для подальшого навчання, аби мати у майбутньому свого дворового художника. У 1836 році термін контракту закінчився, але Шевченко залишається в нього вже як найманий робітник-підмайстер. Завантаження приходить терпіти хлопцеві нещадні. Помалювати для себе, дати відпочинок душі — на це просто немає часу. Але нестримне бажання стати справжнім художником змушувало вишукувати всякі можливості. Коли настав сезон білих ночей, уриваючи години від сну, заходив Тарас у літній сад і змальовував там скульптури. Це був період надзвичайного творчого піднесення митця. Саме в цей час він робить і перші поетичні спроби — з'являється балада "Причина". Під час таких етюдів відбулася його перша зустріч із своїм земляком — художником І.Сошенком. Вона мала надзвичайно важливе значення для подальшої долі Тараса Григоровича. І.Сошенко знайомить його з Є.Гребінкою, дістає дозвіл відвідувати вечірні класи Товариства заохочення художників, а пізніше зводить з уславленим художником, професором Академії художеств Карлом Брюлловим. Підневільне становище молодого талановитого художника хвилювало його петербурзьких друзів. У перших числах квітня 1837 року К.Брюллов розпочав працю над портретом В.Жуковського. Цю роботу передбачалося розіграти в лотереї і на зібрані кошти викупити художника. У квітні 1838 року було розіграно лотерею, панові Енгельгардту вручена величезна на той час сума — 2500 карбованців, і 22 квітня підписано документ, яким поміщик надавав Шевченкові волю.

А з наступного дня він уже відвідував рисувальні класи Академії і скоро став одним з найулюбленіших учнів К.Брюллова. Час навчання в Академії художеств стає періодом остаточного формування його естетичних і суспільних поглядів, становлення його як поета і художника. В Академії художеств Шевченко успішно виконував навчальні завдання і завжди отримував високі оцінки за свої роботи. Рада Академії тричі нагороджувала його срібними медалями другого ступеня. У квітні 1840 року з'являється друком "Кобзар", що став переломною віхою не тільки в творчому житті поета, але і в житті всього українського народу. Журнали та газети Петербурга одразу ж помістили рецензію на цю книгу. Усі вони одноставно відзначили високий талент, неповторну емоційну інтонацію, образність, народний колорит, щирість і самобутність видання. Цей час стає періодом справжнього розквіту геніального митця. З особливим натхненням він малює, пише вірші, багато подорожує. У травні 1843 року разом з письменником Є.Гребінкою поет відвідує Україну. Качанівка, Київ, Катеринослав, Хортиця, Кирилівка — ось лиш деякі села і міста, де побував Кобзар. Тривалий час живе в Яготині, у маєтку князя Репніна. Відвідує він і ряд інших міст. У 1844 році виходять друком поеми "Гамалія", "Чигиринський кобзар", "Гайдамаки", альбом офортів "Живописная Украина". Роком пізніше, тяжко захворівши під час чергової подорожі, пише славетний "Заповіт" в Переяславі. Подорожі, зустрічі, читання надихають поета на все нові й нові задуми. У кінці квітня 1846 року він повертається до Києва, де знайомиться з М.Костомаровим, одним з організаторів Кирило-Мефодіївського товариства, бере участь в його засіданнях. Взимку 1847 року здійснює тривалу подорож на Чернігівщину. У березні цього ж року видається таємне розпорядження про арешт Шевченка. 30 травня йому оголосили вирок про заслання в Окремий Оренбурзький корпус солдатом "под строжайший надзор с запрещением писать и рисовать". З Оренбурга поета відправляють в Орську фортецю. Та попри суворий нагляд і заборону, Шевченко намалював автопортрет і написав ряд поетичних творів для захалявних книжечок. У квітні 1850 року за порушення указу про заборону писати й малювати Шевченка заарештовують і відправляють на півострів Мангишлак. Весною наступного року його зараховують в експедицію для пошуків кам'яного вугілля в горах Каратау. З 1853 року, коли комендантом Новопетровського укріплення став майор І.Усков, що з розумінням і співчуттям ставився до поета, умови його життя трохи пом'якшилися і полегшали. Через рік Шевченко звертається з клопотанням до віцепрезидента Академії мистецтв Ф.Толстого з проханням порушити клопотання перед урядом про його звільнення. 1 січня 1857 року він одержує листа від дружини Ф.Толстого, в якому повідомлялося, що його звільнено з заслання. Однак розпорядження надійшло сюди лише через півроку 21 липня. 5 серпня з Астрахані Тарас Григорович вирушає до Нижнього Новгорода, де дізнається про нову заборону — право в'їзду до Москви та Петербурга. Щоправда, менше ніж через рік заборону було знято. На початку березня 1858 року він прибуває до Москви, де відвідує О.Бодянського, С.Аксакова, М.Максимовича, Варвару Репніну, якій свого часу присвятив поему "Тризна". 27 березня Шевченко прибув до Петербурга, де його радо

вітали представники творчої інтелігенції. У червні він одержує окрему кімнату від Академії мистецтв, починає опрацьовувати ті нароби, що зібралися за довгі роки заслання. Вичитує невільничу поезію, трудиться над офортами, відвідує театри, літературні вечори, зустрічається з друзями. Життя поступово набувало тієї повнокровності й інтенсивності, якої так не вистачало поетові, якою він був насильно обділений у найкращі роки свого життя. Влітку 1859 року поет знову вирушає на батьківщину, зустрічається з друзями, ріднею, подовгу живе у них. 15 липня, поблизу Прохорівки, Шевченка заарештовують і відправляють спочатку до Черкас, потім у Мошни, а 30 липня — в Київ, у розпорядження губернатора І.Васильчикова. Звідти, через Москву, він повертається у Петербург. Ностальгія, туга за рідною землею не полишають великого Кобзаря. Восени він звертається до Варфоломія Шевченка з проханням купити матеріал для будівництва хати і знайти ділянку для неї. Влітку 1860 року знайомиться з Ликерою Полусмаковою і, як йому здається, зустрів ту жінку, яку шукав усе життя. Та побудувати сімейне щастя йому так і не судилося. З осені починає різко занепадати здоров'я поета. Та, навіть, хворим продовжує він малювати, писати вірші, листуватися. 25 лютого поет ще одержав вітальні телеграми з нагоди дня народження, а наступного дня, о 5-ій годині 30 хвилин ранку його вже не стало. 28 лютого відбувся похорон Тарас Григоровича Шевченка на Смоленському кладовищі Петербурга, а 10 травня його було перепоховано у Каневі, на Чернечій горі.

**** /*... возвеличу*/ /*Малих отих рабів німих!*/ /*Я на сторожі коло їх*/ /*Поставлю слово...*/ /**Т.Шевченко**/**

**** /*Ну що б, здавалося, слова...*/ /*Слова та голос — більш нічого.*/*А серце б'ється — ожива,*/*Як їх почує!... Знать, од Бога*/*І голос мой, і ті слова*/*Ідуть меж люди!..*/ /**Т.Шевченко**/**

**** /*— Учітеся, брати мої,*/*Думайте, читайте,*/*І чужому научайтесь,*/*Й свого не цурайтесь.*/* /**Т.Шевченко**/**

**** /*В своїй хаті — своя правда,*/*І сила, і воля.*/* /**Т.Шевченко**/**